GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 22262
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22262 (אקסטרניים, בית שני)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה פרק אחד ובו ארבע שאלות.
יש לענות על שתי שאלות.
מן השאלות שתבחרו לענות עליהן, חובה לבחור לפחות שאלה אחת שיש בה מקור.
(2×50) – סך הכול – 100 נקודות.
שימו לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם אינם חייבים לבחור בשאלה שיש בה מקור.
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

בית שני – מעם מקדש לעם הספר

שאלה 1

א. דוגמאות מן השיר: (1) שמות יווניים – בשיר מוצגים המלך והמלכה בשמות היווניים אלכסנדר ואלכסנדרה; (2) אימוץ דרכי השלטון ההלניסטיות – מלוכה וחצר מלכותית מפוארת, ואישה כשליטה (בני הזוג מתוארים כמלך וכמלכה, והמשורר קובע שאינם נופלים עתה בדבר ממלכי בית סלאוקוס); (3) שליטה בשפה היוונית – בשיר נאמר שהם דוברים יוונית על בוריה; (4) קשרים עם היוונים – בשיר מתואר שהם מתרועעים עם היוונים ועם שליטים שאימצו את התרבות היוונית. מניעים: הרצון להשתוות לשליטי האזור ולהתקבל כשווים בין המלכים ההלניסטיים (בשיר: המשורר מדגיש שבני הזוג אינם נופלים בדבר מן היוונים ומן הסלאוקים); הרצון לבסס את שלטונם באמצעות הרחבת סמכויות השליט – מלוכה בנוסח הלניסטי (בשיר: המשורר קורא לקורא להתבונן בינאי ומדגיש את תואר המלוכה שלו); הרצון להשתלב בתרבות השלטת במרחב לצורכי מדיניות ומסחר (בשיר: המשורר מסביר שבשל הנסיבות הם דוברים יוונית על בוריה); הצורך להתמודד עם קשיי הממלכה ולשמור על עצמאותה – אימוץ סממנים הלניסטיים כמו צבא שכירים.

ב. שינויים בתחום הטריטוריאלי: כיבוש שטחים ביהודה עצמה (המצודות, עקרה, גזר, נמל יפו – בימי שמעון); הרחבה ניכרת של גבולות הממלכה: כיבוש אדום ושומרון (יוחנן הורקנוס), הגליל (אריסטובולוס הראשון), עבר הירדן וערי החוף (אלכסנדר ינאי). שינויים בתחום הדמוגרפי: גידול ניכר באוכלוסייה היהודית; שינוי בהרכב האוכלוסייה – צירוף אוכלוסיות נוכריות, גיור (האדומים, היטורים) וגירוש תושבים נוכרים. סיבות: טריטוריאליות – צירוף שטחים שבהם ישבו יהודים רבים, השבת שטחים שהיו בעבר בממלכת ישראל ויהודה, יצירת רצף טריטוריאלי, תהילה ועוצמה, מניע כלכלי (שטחי חקלאות, דרכי מסחר ונמלים), מניע ביטחוני; דמוגרפיות – הרצון לשמור על רוב יהודי בממלכה (גיור/גירוש), כיבוש שטחים נרחבים, נכונות חלק מן האוכלוסייה המקומית להתגייר.

שאלה 2

א. הבדל: בשלטון העקיף השליט הוא מקומי (מלך חסות, כמו הורדוס), ובשלטון הישיר השליט הוא נציב רומאי; או: בשלטון העקיף השליט שולט לכל ימי חייו (ללא הגבלת זמן), ואילו הנציב מתמנה לתקופה מוגדרת; או: השליט העקיף מחזיק צבא משלו, ואילו בשלטון הישיר מוצב צבא עזר רומאי. שירות האינטרסים של רומא: עקיף – הניהול הפנימי וגביית המיסים מוטלים על השליט המקומי, ורומא חוסכת במשאבים; השליט המקומי מכיר את האוכלוסייה ומפחית חיכוכים; העצמאות החלקית מעוררת את אהדת הנתינים ומונעת מרד. ישיר – נאמנות מוחלטת של השליט לרומא, ללא אינטרסים מנוגדים; החדרת התרבות הרומאית; קידום וטובות הנאה לבכירים רומאים.

ב. הטענה העיקרית: הורדוס הנהיג משטר עריצות וטרור והסב נזק כבד לעם היהודי, ולכן לא היה ראוי להיות מלך (בקטע: "שקנה לו את התכונות הגרועות בתכלית אשר בכל אחד משלטונות העריצות וצירף אותן יחד"; "לא סופר מעולם על פוערנות כזו שבאה עליו דוגמת הרעה שהמיט הורדוס על העם"). עובדות מן הקטע: הורדוס רצח רבים ("אם אומנם רבים הם [היהודים] שמתו במיתות שמעולם לא סופר עליהן"; "כשהרג בני טובים") – למשל בני משפחת החשמונאים ואצולת ירושלים; הורדוס גזל את רכושם של הנתינים והטיל מיסים כבדים ("שדד את רכושם"; "שדד את נכסיהם"; "הטלת מיסים"); הורדוס העדיף את האוכלוסייה הנוכרית ("לא חדל מלקשט את הערים הנמצאות מסביב והמיושבות נוכרים"). טענה אחרת: הורדוס היה שליט חדשן שהיטיב עם העם היהודי ותרם לו. עובדות: הרחיב את מתחם הר הבית והקים בית מקדש חדש ומפואר; בנה את נמל קיסריה, ערים ומבצרים ופיתח את הכלכלה; שמר על מעמדה האוטונומי של יהודה; ניצל את קשריו עם רומא להבטחת זכויות היהודים בתפוצות; עזר לעם בשנת בצורת ורעב והפחית מיסים.

שאלה 3

א. בתחום הדתי: מרכז הפולחן היחיד – מקום הקרבת הקורבנות; מקום מחילה על חטאים (עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים); מקום קריאת התורה בציבור; העלייה לרגל בשלושת הרגלים (פסח, שבועות, סוכות); מושב הסנהדרין (לשכת הגזית). בתחום הכלכלי־חברתי: אוצרות המקדש וכלי הקודש; ריכוז תרומות, מעשרות ומחצית השקל שהעבירו כל היהודים, גם בתפוצות, לעבודת המקדש ולצורכי ציבור; סביב המקדש התפתחו שווקים וחיי מסחר (בייחוד בזמן העלייה לרגל); מקום התכנסות של העם מן הארץ ומן התפוצות – גורם מאחד.

ב. תרומת חכמי יבנה: הטמיעו את התפיסה שאפשר לקיים חיים יהודיים גם בלי מקדש; גיבשו בכתובים הלכה משותפת, והעם הפך לעם שמרכז חייו הוא ההלכה הכתובה; מצאו פתרונות לקיום מצוות בלי תלות במקדש. דוגמאות: שיקום מוסדות ההנהגה – הנשיאות והסנהדרין (בית הדין הגדול) ביבנה, שאיפשרו חקיקה, שיפוט וקביעת הלוח; העברת המרכז הדתי־חברתי מן המקדש לבית הכנסת – התפילה (שמונה עשרה) כחובה במקום עבודת הקורבנות; תקנות ריב"ז: תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת, נטילת לולב בכל מקום כל שבעת ימי החג "זכר למקדש"; הקמת בתי מדרש ללימוד תורה; הכרעה בהלכה כבית הלל ותחילת איסוף ההלכות שהובילו לספרות ההלכה (המשנה).

שאלה 4

א. סיבות: השנאה לשלטון הרומאי והשאיפה לשחרור מעולו; ציפיות משיחיות (בר כוכבא נתפס כ"מלך המשיח"); המצב הכלכלי הקשה – הפקעת קרקעות, מיסים כבדים, הצורך לספק מזון ולבצע עבודות כפייה בעבור השלטון הרומאי; גזרות אדריאנוס – איסור המילה; הפיכת ירושלים לעיר אלילית – איליה קפיטולינה; תמיכת רוב החכמים במרד (רבי עקיבא); מרד התפוצות. גורמים שסייעו להצלחת המרד בתחילתו: הכנות מדוקדקות וממושכות – מערכות מסתור תת־קרקעיות, אגירת נשק; ההכנות נעשו בחשאי והרומאים הופתעו; תזמון המרד לאחר עזיבת הקיסר את האזור; לוחמת גרילה; הצטרפות קבוצות שונות למורדים (מן הגליל, מן התפוצות, נוכרים מתושבי הארץ); מנהיגות חזקה ומרכזית של בר כוכבא.

ב. החורבן שהביא מרד בר כוכבא היה חמור, והשפעותיו היו הרסניות להמשך הקיום היהודי בארץ־ישראל. עובדות: יהודה נחרבה ורוקנה מרוב תושביה היהודים – הרג המוני, לקיחה בשבי ומכירה לעבדות, ומרכז היישוב היהודי עבר לגליל; משבר כלכלי חמור – יישובים רבים נהרסו, השלטון הפקיע קרקעות והטיל מיסים כבדים; ירושלים נהרסה, נבנתה עליה עיר אלילית (איליה קפיטולינה) ועל היהודים נאסר להיכנס אליה; שם הפרובינקיה שונה מיהודה לסוריה־פלשתינה – נחלשה הזיקה בין העם לארץ; גזרות השמד – איסור לימוד תורה, תפילה בציבור ובברית מילה, הוצאת חכמים להורג (עשרה הרוגי מלכות, ביניהם רבי עקיבא); חכמים רבים עזבו את הארץ, ומעמד הבכורה של ארץ־ישראל התערער ועבר בהדרגה לבבל.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history